

CERCETĂRI ENCICLOPEDICE REFERITOARE LA MONEDA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Ion XENOFONTOV

Prin intermediul cercetărilor enciclopedice se clasifică și se propun ierarhii ale cunoașterii de la general la particular, se denumesc noțiuni (nume proprii și comune) în diversele lor accepțiuni, teme, subiecte din ramuri ale științei și artelor etc. Lucrările de tezurizare a cunoștințelor devin instrumente indispensabile de lucru, practic în toate sferile de activitate. În prezent, producția enciclopedică, considerată ca valoare culturală și științifică, se democratizează, ajungând să constituie, în statele dezvoltate, până la 25% din valoarea producției anuale de carte.

În Republica Moldova cercetările enciclopedice au fost reluate după o întrerupere de circa 30 de ani. În 2008, s-a constituit Instituția Publică „Enciclopedia Moldovei”, reorganizată la 6 decembrie 2010 în Institut de Studii Enciclopedice al Academiei de Științe a Moldovei (AȘM), apoi din 15 decembrie 2014 în Instituția Publică Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut) a AȘM, organizație formată în urma fuziunii prin absorbție a Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a AȘM de către Institutul de Studii Enciclopedice al AȘM. În cadrul noii instituții funcționează Centrul de Cercetări Enciclopedice, care are următoarele direcții principale de activitate științifică și științifico-editoriale: cercetări științifice fundamentale și aplicate; cercetări enciclopedice, inclusiv interferențe cu alte științe;

studierea principiilor, metodologiilor de completare și organizare a editării registrelor de termeni pentru enciclopedii universale și tematice etc.

Instituția Publică Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut) a AȘM, unica organizație din Republica Moldova acreditată la profilul *cercetări enciclopedice și de istorie a științei în contextul edificării societății bazate pe cunoaștere*, a elaborat și editat o serie de lucrări enciclopedice și a inițiat colecțiile de carte „Enciclopedia”, „Mica enciclopedie”, „Istoria științei”, „Dicționar biografic”, „Biobibliografie”. Se editează revista științifică „Enciclopedia. Cercetări enciclopedice și istorie a științei” (categoria C, profilul: istorie). Din 2010, se organizează Simpozionul internațional consacrat problemelor actuale ale cercetărilor enciclopedice și de istorie a științei. Instituția colaborează cu organizații de profil din România, Ucraina, Germania, Belarus, Federația Rusă, Azerbaidjan, Bulgaria etc. Din 18 iunie 2011, organizația este membră a Asociației Internaționale a Enciclopediștilor. În procesul de elaborare a lucrărilor enciclopedice sunt antrenați autori, experți, redactori consacrați din țară și de peste hotare.

Cercetările enciclopedice din Republica Moldova, la fel ca și în alte spații, au în vizor elaborarea și editarea lucrărilor generale (universale) și tematice. Una dintre cele mai studiate realități socioeconomice și istorice o reprezintă *moneda*, valorificate inclusiv sub aspect editorial.

În volumele *Republica Moldova. Ediție enciclopedică* (lucrarea a apărut în două ediții, în anii 2009 și 2010) și *Republica Moldova. Enciclopedie*, ediție consacrată aniversării a 25-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova (2016) la compartimentul „Economie” este inclus sub compartimentul „Moneda națională și politica monetară”. Materialul enciclopedic îl are drept autor pe doctorul în economie, profesorul universitar Mihai Patraș, unul dintre actorii direcți implicați în formarea politicii monetare a Republica Moldova la începutul anilor 1990.

Volumul *Republica Moldova. Enciclopedie* constituie o ediție complexă despre trecutul și prezentul Republicii Moldova. La elaborarea și editarea volumului enciclopedic „Republica Moldova” au fost antrenați peste 100 de autori, experți, consultanți designeri. Lucrarea, cu un bogat material ilustrativ, prezintă dezvoltarea socioeconomică, politică și culturală a țării, respectiv: caracteristica generală și bazele constituționale ale statului, politica internă și externă, analiza potențialului economic și științific, informații privind educația, cultura, artele, analiza potențialului economic și științific, informații privind educația, cultura, artele, viața spirituală. Profesorul Mihai Patraș prezintă moneda națională drept un atribut și simbol al statului și element de o importanță economico-financiară substanțială pentru viața publică a Republicii Moldova. Autorul a prezentat contextul istoric al reformei monetare, cadrul legislativ, necesitatea și consecințele emiterii

monedei naționale, politica monetară și de credit, obiectivul principal al politicii monetare, rata dobânzii și ratele rezervelor obligatorii etc. Lucrarea conține 110 coli de autor. În 2012, volumul enciclopedic a fost distins cu Marele Premiu „Coresi”.

În anul 2010, în colecția „Enciclopedia”, a fost elaborată monografia *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova*, reeditată în 2012, cu un tiraj de 3000 de exemplare, la solicitarea Guvernului Republicii Moldova, fiind difuzată în toate localitățile. La elaborarea volumului au participat 13 autori, dintre care 10 doctori habilitați și doctori în științe: dr. Silviu Andrieș-Tabac, Vladimir Bogdan, dr. Anuța Boldureanu, dr. Varvara Buzilă, dr. Vitalie Ciobanu, Petru Costin, Silvia Donici, dr. Constantin Manolache, dr. Vlad Mischevca, prof. univ. Mihai Patraș, dr. hab. Mariana Șlapac, dr. Didina Țăruș, dr. Ion Xenofontov. La pregătirea materialelor enciclopedice au fost antrenate peste 20 de instituții din Republica Moldova și România. Au fost selectate materiale din arhive private. *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova* constituie o lucrare științifică complexă, care include studii generalizatoare referitoare la simbolurile naționale ale țării noastre. Ediția este bogat ilustrată și include numeroase surse istorice inedite. În capitolul VI se abordează moneda națională ca manifestare, inclusiv simbolică, a suveranității statului. Se face o trecere în revistă a istoricului monedei Țării Moldovei și, în partea a doua, o cronică a implementării monedei naționale în Republica Moldova. Autorii concluzionează că deși moneda națională nu este realmente unicul mijloc de circulație și de plată în Republica Moldova totuși s-a impus ca un simbol al statului și a permis autorităților să dețină o pârghie importantă în gestionarea economiei și finanțelor publice. Se prezintă imagini cu diferite emisii monetare. Lucrarea are 27 de coli de autor. În 2011, volumul enciclopedic a fost distins cu Premiul Cartea Anului.

În 2013 a fost inițiat proiectul de cercetare cu referire la patrimoniul numismatic al Republicii Moldova. Colectivul de autori a inclus trei cercetători din Republica Moldova (Silviu Andrieș-Tabac, heraldist de stat al Republicii Moldova; Ana Boldureanu, Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Lilia Dergaciovă, Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM) și cinci din România (Mihai Dima, Banca Națională a României; Dan Ilie, Banca Națională a României; Theodor Isvoranu, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române; Eugen Nicolae, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române; Ana-Maria Velter, Muzeul Național de Istorie a României; Aurel Vilcu, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române). Prin această cercetare enciclopedică s-a valorificat o colaborare profesională consistentă din peste două decenii dintre specialiștii consacrați de la Chișinău și București. În 2015, colectivul de autori au valorificat editorial volumul *Moneda în Republica Moldova* în colecția

„Enciclopedia”. Monografia complexă prezintă un tablou amplu privind circulația monetară pe teritoriul actual al Republicii Moldova și în regiune din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre. Republica Moldova, fiind zonă de contact între civilizații și imperii, căi comerciale internaționale, are un patrimoniu numismatic excepțional de bogat. În cadrul studiului a fost efectuată o analiză amplă a emisiunilor monetare care au circulat pe teritoriul Republicii Moldova, cu accente pe monedele bătute în diferite perioade de către autoritățile locale. Este vorba despre emisiunile Hoardei de Aur, bătute la Costești și Orheiul Vechi, despre monedele pe care au fost aplicate contramărci de către autoritățile locale, cum ar fi cele de Asprokastron, despre monedele emise de domnii Moldovei, despre cele de Sadagura, destinate circulației în Moldova și în Țara Românească. Acestora li se alătură imitații după emisiunile altor state, unele cunoscute mai demult, altele stabilite recent. Materialul a fost repartizat conform clasificărilor aflate demult în uz în numismatica mondială: monede (antice) grecești (și macedonene), monede romane (timpurii și târzii), monede bizantine, monede islamice (cufice, tătărești – ale Hoardei de Aur și Hanatului Crimeii, mameluțe, otomane), monede europene (adică ale statelor creștine, categorie generală din care fac parte de fapt și emisiunile moldovenești, tratate separat) etc. Tabloul producției monetare a Moldovei în sec. XIV-XVI apare mult mai complet decât ceea ce se cunoștea decenii în urmă. Moneda a avut și are un rol important în funcționarea structurilor politice și militare ale întregii vieți economice, fiind un mijloc eficient de diseminare politică și culturală. Sunt incluse cercetări interdisciplinare: arheologie, heraldică, epigrafie, analiza compoziției metalului etc. Astfel, aspectele tratate în volum depășesc interesul local, fiind relevante pentru întreaga Europă. Fiecare capitol este însoțit de un bogat material ilustrativ, care include reproduceri din colecțiile instituțiilor publice de la Chișinău și București. Au fost oferite informații inedite și interpretări noi. Lucrarea are circa 30 de coli de autor.

În prezent în cadrul Instituției Publice Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut) a AȘM se definitivează volumul I al enciclopediei național-universale *Enciclopediei Moldovei* în 10 volume. Potrivit Concepției *Enciclopediei Moldovei* în 10 volume, noțiunea „monedă” (inclusiv cea referitoare la Republica Moldova) este inclusă în Arborele clasificării tematice a termenilor științifici la compartimentul „Științe sociale” și vizează elementele definitorii ale științei economice și prevede următorul registru conceptual: generalități (concepte, informație economică, indicatori etc.); componente cantitative și calitative (teoria cantitativă, putere de cumpărare, cont monetar etc.). „Moneda” va fi abordată, totodată și în compartimentul „Științe umanistice” la subcompartimentul „Istorie”. Aici se are în vedere, în mod prioritar, disciplina auxiliară a istoriei – numismatica. Se abordează o

serie de componente de descifrare ale noțiunii și realității în cauză (structura articolului): denumire, etimologie, definiție, tipuri, areal, cronologie, context istoric, situația actuală, gândire economică, relații monetare și financiare internaționale, politică monetară, monedă națională, conexiuni cu alte științe, aplicare, caracteristici, identificare, valoare, proprietăți fizice, chimice și tehnologice, personalități, bibliografie, materiale ilustrative etc.

Cercetările enciclopedice referitoare la monedă în Republica Moldova dezvoltă o nouă direcție epistemică de abordare. Este o provocare pentru cercetătorii implicați în perimetrul cunoașterii, dar și o mostră de lectură inteligentă pentru consumatori (cititori).

Bibliografie:

Andrieș-Tabac S., Xenofontov I., „*Simbolurile naționale ale Republicii Moldova*” în *dimensiune enciclopedică*. in: Probleme actuale ale cercetărilor enciclopedice. Simpoz. șt. intern. Materialele Simpozionului științific internațional „Probleme actuale ale cercetărilor enciclopedice”: 11-12 noiem. 2010/red.-șef: C. Manolache; resp. de ed.: I. Xenofontov. Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice (Tipogr. „Bons Offices” SRL), 2011, p. 46-50.

Andrieș-Tabac S., Boldureanu A., Dergaciova L., al. *Moneda în Republica Moldova*. Resp. de ed.: I. Xenofontov. Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2015, 504 p.

Manolache C, Țăruș D., *Știința enciclopedică: domeniu al cercetărilor enciclopedice*, in: Probleme actuale ale cercetărilor enciclopedice. Simpoz. șt. intern. (2011; Chișinău). Materialele Simpozionului științific internațional „Probleme actuale ale cercetărilor enciclopedice”: 11-12 noiem. 2010/red.-șef: C. Manolache; resp. de ed.: I. Xenofontov. Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice (Tipogr. „Bons Offices” SRL), 2011, p. 13-22.

Manolache C., Țăruș D., Xenofontov I., *Concepția „Enciclopediei Moldovei” în 10 volume*, Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice (Tipogr. „Bons-Offices” SRL), 2011, 168 p.

Raport de autoevaluare privind activitatea științifică și inovațională a Institutului de Studii Enciclopedice în anii 2009–2013. Întocmit de Ion Xenofontov. Manuscris. Disponibil: <http://enciclopedia.asm.md/?p=1816> (accesat: 01.11.2016).

Republica Moldova. Ediție enciclopedică. Col. red.: Gh. Duca (preș.). Chișinău, IP „Enciclopedia Moldovei” (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2009, 736 p.

Republica Moldova. Ediție Enciclopedică. Ed. a 2-a rev. și adăug. Institutul de Studii Enciclopedice, 2010, 800 p.

Republica Moldova. Enciclopedie / Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „A. Lupan” (Institut); – Ed. specială. Consacrată aniversării a 25-a

de la proclamarea independenței Republicii Moldova, Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” (Institut) a Academiei de Științe a Moldovei, 2016 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 828 p.

Simbolurile naționale ale Republicii Moldova. Institutul de Studii Enciclopedice; resp. de ed.: C. Manolache; coord. și red. șt.: S. Andrieș-Tabac, Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice (Tipogr. „Bons Offices” SRL), 2011, 636 p.